

9. Кваша А. П. Невербальный язык рекламных образов / А.П. Кваша // Методы психологии. – Ежегодник РПО. – Т. 3, Вып. 2. – 1997. – С.123–124.

10. Лабунская В. А. Интерпретация невербального поведения в межличностном общении: автореф. дис. на соискание степени докт. психол. наук. – М., 1990.

11. Ломов Б. Ф. Проблема общения в психологии / Б. Ф. Ломов // Проблема общения в психологии. – М., 1981. – С. 3–23.

УДК 159.9.018

Ламаш І.В., к. психол. н., доцент, доцент кафедри загальної та практичної психології ХНУВС;

Бондаренко Л.О., старший викладач кафедри загальної та практичної психології ХНУВС

ПРОГРАМА ІНТЕРАКТИВНОГО СЕМІНАРУ-ТРЕНІНГУ ДЛЯ ДІВЧАТ 15-17 РОКІВ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВТЯГУВАННЯ ДО ПРОСТИТУЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

Автори провели теоретичний аналіз проблеми проституції неповнолітніх у сучасній науці та показали необхідність цілеспрямованого формування адекватних уявлень дівчат щодо проституції та необхідності профілактики втягування неповнолітніх до сфери секс-бізнесу. Запропонована програма інтерактивного семінару-тренінгу включає тренінгові вправи, проєктивні техніки, групові дискусії та є гнучкою і може бути включена у початково-виховний процес ВНЗ.

Ключові слова: групова дискусія, дівчата 15-17 років, навчально-виховний процес ВНЗ, проєктивні техніки, проституція, секс-бізнес, тренінг, уявлення.

Авторы провели теоретический анализ проблемы проституции несовершеннолетних в современной науке и показали необходимость целенаправленного формирования адекватных представлений девушек 15-17 лет о проституции и важность профилактики вовлечение несовершеннолетних в сферу секс-бизнеса. Предлагаемая программа интерактивного семинара-тренинга включает тренинговые упражнения, проективные техники, групповые дискуссии, является гибкой и может быть включена в учебно-воспитательный процесс ВУЗа.

Ключевые слова: групповая дискуссия, девушки 15-17 лет, представления, проективные техники, проституция, секс-бизнес, тренинг, учебно-воспитательный процесс ВУЗа.

Постановка проблеми. Сексуальна поведінка молоді часто стає предметом побутового та спекулятивно-публіцистичного обговорення або піддається кримінологічному аналізу. Проте серйозних комплексних педагогічних та психологічних досліджень рішення сексуальної поведінки та девіантно-сексуальної активності з урахуванням віково-статевого диморфізму не проведено.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Разом з тим багато досліджень показують, що такі поведінкові девіації як рання сексуальна активність, комерційний секс, одностатеві зв'язки спостерігаються все частіше в середовищі старших школярів. Більш того, ці феномени нерідко значно впливають на референцію формування особистості, багато в чому порушуючи процеси соціалізації, професійного вибору, формування традиційних сімейних моделей.

Висока актуальність даної проблеми, залученість до неї значних субпопуляцій дівчат старшого шкільного віку виводить її на рівень однієї з ключових теоретичних і прикладних проблем сучасної психології [3, С. 8].

Перехідний вік починає розглядатися не як психологічна трансформація, зумовлена статевим дозріванням, а як культурний процес входження дитини в соціальне життя дорослого. Отже, причини девіантної поведінки старшокласників слід шукати в порушеннях процесу їх соціалізації, основне значення якої полягає в тому, що поведінка індивіда як нормальна, так і як та, що відхиляється є наслідком навчання соціальної поведінки, продуктом взаємодії соціальних, культурних і психологічних характеристик.

На сьогоднішній день наявним є різке розширення соціальної та вікової бази осіб, які займаються проституцією. У числі повій - учні шкіл, гімназій, ліцеїв, професійно-технічних училищ, технікумів, коледжів, ВНЗ.

С.І. Моїсєєва звертає увагу на факт дистанціювання школи і педагогів, зокрема, від виховання дітей та підлітків «групи ризику». Існуюча проблема недостатньої поінформованості, знань педагогів та шкільних психологів з соціально-психологічним та медичним аспектам про особливості формування та прояви девіантних форм поведінки у підлітків, призводить до того, що школа звільняється від «важких» підлітків з яких згодом рекрутуються підлітки-правопорушники [2, С. 4].

Методологічне підґрунтя базується на двох напрямках досліджень у сучасній психології: дослідження стосовно проституції та дослідження щодо організації тренінгової роботи з підлітками. В останні роки значний обсяг досліджень проституції та ефективності її соціального контролю проводиться в рамках проблематики глобалізації сексуальної індустрії, зокрема, міждержавного переміщення жінок з метою їх подальшої сексуальної експлуатації (трафіка) (М.М. Русакова, Л.Д. Єрохіна, М.Ю. Буряк, Л.В. Понарина та ін.) Важливим напрямом вивчення проблем проституції являються дослідження, що проводяться з метою виявлення епідеміологічних характеристик осіб, залучених до секс-індустрії, і спрямовані на запобігання подальшого поширення ВІЛ-інфекції (Т.Т. Смольська) [5].

Крім того, на рубежі XIX-XX століть ґрунтовний аналіз причин існування проституції було здійснено у працях учених В. В. Авчинського, К. І. Бібікова, А. Беренштейна, В.М. Броннера, П.А. Граціанова, А.І. Лістратова та Я.І. Ліфшицова, П.Е. Обозненко,

В.М. Тарковського, А.І. Федорова та інших. Суттєвою складовою наукового підґрунтя нашого дослідження є розробки фахівців у галузі адміністративного та кримінального права, кримінології: Александрова Ю.В., Арсенєвої М.І., Бандурки О.М., Белого П.Н., Битяка Ю.П., Габіані А.А., Гілінського Я.І., Голода С.І., Голосніченка І.П., Горянова К.К., Джужі О.М., Додіна Є.В., Дорогіх М.М., Дюкова В.В., Ігнатова А.Н., Ключніченка А.П., Коваля Л.В., Колпакова В.К., Комзюка А.Т., Коржанського М.Й., Коровіна А.А., Кузнєцової Н.Ф., Кучерявенка М.П., Лебеденка В.І., Лизогуба Я.Г., Лихарева В.В., Морозової В.О., Олефіра В.І., Орлеана О.М., Остапенка О.І., Римаренка Ю.І., Рябченко О.П., Сініцина Ф.Л., Фоміна Ю.Є. та інших [1, С. 5].

Стосовно організації тренінгової роботи с підлітками, слід наголосити, що проблема соціально-психологічних тренінгів з підлітками відноситься до розряду найбільш актуальних і практично значущих у теоретичних та емпіричних психологічних студіях. І це певною мірою відображено в роботах таких дослідників як В. К. Бабайцев, Г.І. Макартичева, С.І. Макшанов, Г.І. Марасанов, В.В. Петрусінський, В.Г. Пузіков, М.В. Такмакова, Н.М. Терещенко та інших.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом нашого дослідження було визначено уявлення, предметом – уявлення щодо проституції.

Метою інтерактивного семінару-тренінгу, який розроблений та апробований, було формування у дівчат 15-17 років адекватних уявлень щодо проституції та профілактики втягування неповнолітніх до сфери секс-бізнесу.

Завдання тренінгу були сформульовані наступним чином:

- сформувати вміння визначати життєві перспективи відповідно до позитивних моральних цінностей, розробляти власні життєві проекти та намічати ефективні шляхи їх реалізації.
- сформувати уявлення учасниць групи про себе та місце молоді жінки в сучасному світі;
- проаналізувати та скорегувати уявлення дівчат щодо причин проституції та ситуацій втягування неповнолітніх до секс-індустрії;
- сформувати уявлення про можливість протистояння втягуванню неповнолітніх дівчат до сфери секс-бізнесу.

Кожне заняття проводиться в стандартній формі і включає в себе наступні елементи: ритуал вітання, розминку, основний зміст, рефлексію з приводу даного заняття та ритуал прощання.

В ході роботи використовуються тренінгові вправи, метод групової дискусії, проєктивні методики, техніка «мозкового штурму», а також рольові ігри.

Пропонований семінар-тренінг розрахований на можливість включення його у навчально-виховний процес у школах, коледжах, технікумах, а також на початкових курсах ВНЗ.

Програма курсу складається з 8 сесій, тривалість кожної складає одну академічну годину, кількість учасників тренінгу: 15-20 осіб.

Метою першої сесії є визначення уявлень членів групи щодо проблеми підліткового віку та власних уявлень про себе як про підлітка.

Завданнями цієї сесії є: знайомство учасників; створення доброзичливої атмосфери; вирішення організаційних питань та з'ясування очікувань членів групи від занять.

Перша сесія починається зі вступної бесіди, після якої слід розпочати обговорення основних правил цього тренінгу та виробити умови роботи саме цієї групи.

На підґрунті умов роботи, які були сформульовані у групі, можна перейти до поглибленого знайомства між учасницями за допомогою вправи «Візитка».

Далі тренер пропонує учасницям пограти у «Театр Кабуки». Метою вправи є не тільки розігрів групи, але й поглиблення навичок взаємодії між учасницями. Ми пропонуємо гру проводити декілька разів та завершити, коли дівчата досягнуть необхідного рівня інтересу до групової роботи.

Після вправи тренер запитує учасниць, як їм почувалось у ролі акторів, та пропонує у наступній вправі виступити в ролі драматургів. Для цього дівчата повинні створити розповідь «Один день з життя сучасного підлітка». В довільній формі учасниці групи описують один день з життя сучасного підлітка, починаючи з ранку та по черзі наповнюючи цю історію якимись подіями. В цей час тренер веде стенограму. Після того, як розповідь закінчено, тренер зачитує її та пропонує групі поставити невеличку п'єсу. Частина учасниць обирає собі бажані ролі, отримує свої сценарії, всі створюють необхідні «декорації» та показують власний спектакль.

Підсумовуючи результати сесії учасницям пропонується обмінятися враженнями та висловитися щодо наступних моментів: який настрій і які почуття відчувають вони зараз?; що запам'яталося на занятті, що здалося важливим? Тренер підсумовує отримані відповіді, а члени групи узагальнюють їх.

На етапі прощання можна провести вправу «Оплески». Тренер зазначає, що кожна з учасниць продемонструвала свої таланти, власну унікальність та тепер всі вони достойні оплесків. Тренер починає тихенько плескати в долоні, підходячи до кожної з учасниць. Потім ця учасниця вибирає з групи наступну, якій вони з тренером вже аплодують удвох. Далі процес розгортається за ланцюжком, у фіналі аплодує вже вся група.

Метою другої сесії є визначення уявлень учасниць про дорослість та майбутній життєвий шлях. Завданнями цієї сесії є: усвідомлення власного ставлення учасниць групи до дорослості в цілому, власних планів щодо дорослого життя, та планування власного майбутнього.

На початку другої сесії дня учасниці групи обмінюються думками та враженнями про попереднє заняття. Тренер пропонує групі відповісти на питання: з яким настроєм вони сьогодні прийшли на заняття?; чи мали бажання приходити в групу?; чого вони чекають від заняття?

Далі тренер пропонує вправу «Пройдися інакше». Учасниці стають у два ряди, обличчям одна до одної, та отримують завдання пройти між рядами в різних ролях, наприклад, в ролі дорослої людини, матері п'ятих дітей та таке інше.

Після розігріву доцільним буде перейти до основної частини сесії, для цього тренер пропонує групі вправу «Я-дорослий», метою якої є усвідомлення власного ставлення учасниць групи до дорослості. Кожній учасниці потрібно згадати та розповісти ситуацію з власного життя, яка спонукала б відчувати себе більш дорослою. Далі тренер пропонує групі розподілитися на чотири підгрупи та намалювати «Символ дорослості та дитячості». Потім у загальному колі проводиться презентація та обговорення малюнків, разом з цим групі потрібно виділити «плюси» та «мінуси» дорослішання та дитинства.

У ході дискусії «Ким краще бути - дитиною чи дорослим?» тренер наголошує, що дорослій людині властиво планування свого майбутнього та пропонує учасницям намалювати, як вони уявляють собі свій життєвий шлях.

Потім малюнки дівчата розкладають в центрі кімнати, в цей час тренер надає можливість проаналізувати відмінності, зазначає численність різних уявлень про варіанти життя, пропонує обговорити головні моменти щодо планування власного майбутнього, етапи його побудови та значущість цього процесу.

Підсумовуючи результати сесії учасникам пропонується обмінятися враженнями та завершити сесію вправою «Тепло ваших рук». Кожна учасниця має підійти одна до одної, потиснути руки і коротко висловити особисті побажання, які починатимуться з вислову: «Я вірю, що...».

Метою третьої сесії є аналіз уявлень дівчат про навколишній світ, диференційованості їхніх уявлень щодо негативних та позитивних сторін сьогодення.

Завданнями цієї сесії є: уточнення уявлень дівчат щодо сучасного життя в українському суспільстві; аналіз, узагальнення та певна корекція їхніх уявлень відносно сучасного буття та місця жінки у ньому.

Третя сесія починається з вітання, коли кожна з учасниць має побажати іншим здійснення всіх тих планів, які вони зобразили на свої малюнках, щодо життєвого шляху.

Після привітання проводиться розігріваюча гра, у якості якої може виступити вправа «Пінгвіни та ведмеді». По закінченню цієї гри доцільним буде тренеру наголосити, що ця вправа певною мірою представляє окремі ситуації сьогодення, які можуть підкорити особистість та нав'язати людині той чи інший спосіб життя.

Далі тренер звертається до досвіду попередньої сесії та пропонує учасникам проаналізувати той дорослий світ, у якому вони будуть прокладати свій власний життєвий шлях. Тренер звертається з питанням до групи: які позитивні та негативні моменти у сучасному українському суспільстві щодо життєвого шляху молодой жінки.

Завершаючи дискусію, тренер зазначає, що в Україні збільшується кількість дівчат серед неповнолітніх злочинців, вони активніше залучаються до пияцтва, алкоголізму, наркоманії, проституції. Після чого, група повинна відповісти на наступні запитання: що вони думають з цього приладу?; чому це відбувається?; як з їхньої точки зору з цим можна боротися?

Виходячи з того, що більшість виховних та профілактичних програм, які впроваджуються у межах навчальних закладів та соціальних центрів для молоді, спрямовані на попередження алкоголізму та наркоманії серед неповнолітніх, тоді як проблема проституції неповнолітніх є певною мірою табуованою, ми вважаємо доцільним зупинитися на визначенні тих джерел, з яких дівчата отримують інформацію про проституцію, зокрема про залучення неповнолітніх до секс-бізнесу.

Обговорення цього питання проводиться у формі дискусії, тренер фіксує хід дискусії на аркуші ватману, що стає підґрунтям для подальшої групової роботи.

Завершуючи третю сесію тренер висловлює подяку групі за гарну роботу та бажає якомога менш зустрічати на своєму шляху ті негативні сторони життя, про які сьогодні йшла мова.

Метою четвертої сесії є формування адекватних уявлень щодо причин занять проституції, зокрема занять проституцією неповнолітніх.

Завданнями цієї сесії є: проаналізувати причини занять проституцією; сформувати адекватні уявлення про проституцію; визначити причини втягування неповнолітніх до сфери секс-бізнесу.

Робота четвертої сесії починається з того, що всі учасниці по черзі вітаються одна з одною та висловлюють побажання на сьогоднішній день.

Після привітання ми пропонуємо провести вправу «Сніжки». По закінченню цієї гри тренеру доцільним буде наголосити, що різні джерела намагаються закидати нас, як «сніжками», великою кількістю різноманітної, часто сумнівної інформацією, щоб захистити себе від ошукування та маніпулювання, людина має навчитися відокремлювати об'єктивну інформацію та критично ставитися до сумнівних або хибних повідомлень.

Далі тренер відмічає, що дівчата, виступивши у якості аналітиків, відокремили об'єктивну інформацію від міфологічної, та пропонує учасницям створити розповідь про життя проститутки. В довільній формі учасниці групи описують життя проститутки, по черзі, наповнюючи цю історію якимись подіями. В цей час тренер веде стенограму. Після того, як розповідь завершена, тренер зачитує її групі та пропонує проаналізувати, зафіксувати момент зламу та початок заняття проституцією і змінити сюжет таким чином, щоб героїня розповіді мала змогу уникнути майбутнього професійної проститутки. Ключовий момент, яким є зміна долі героїні, з нашої точки зору доречно програти у невеличкій виставі.

Далі тренер пропонує вільно висловитися з приводу причин, що спонукають дівчат займатися проституцією. Тренер заохочує до активності всіх учасників та фіксує в міру надходження відповіді на аркуші ватману (фліп-чарті). Наприкінці роботи підводиться підсумок і робиться узагальнення отриманої інформації.

Четверту сесію тренер завершує вправою «Зворотній зв'язок». Кожна з учасниць надає зворотній зв'язок окремим учасницям семінару-тренінгу, групі в цілому та тренеру щодо сьогоденної сесії.

Метою п'ятої сесії є визначення проблеми втягування неповнолітніх у заняття проституцією.

Завданнями цієї сесії є корекція уявлень про ситуації втягування неповнолітніх до сфери секс-бізнесу; формування навичок адекватної поведінки в ситуаціях заманювання до занять проституцією.

На початку сесії тренер пропонує групі привітатися та поділитися своїм настроєм, своїми очкуваннями від сьогоденного заняття.

В якості розігрівальної процедури ми пропонуємо провести вправу «Сказаний дракон».

Проведена розігрівальна вправа дозволяє тренеру продовжити тему уникнення неприємних ситуацій та надалі він пропонує групі вправу «Скажи “Ні”», метою якої є відпрацювання навичок поведінки, що дозволяють з найменшим ризиком виходити зі складних ситуацій.

Тренер розподіляє учасниць на три групи, які отримують ситуації, в яких суб'єкт піддається сексуальній провокації або тиску з боку інших. Групи повинні обговорити ці ситуації, знайти вихід з меншим ризиком для себе, та продемонструвати винайденні рішення у вигляді сценки.

Після того як остання підгрупа продемонструвала свою роботу, тренер просить учасниць прокоментувати найцікавіші та важливі моменти, надалі він пропонує учасницям формулу ухвалення рішення, яка складається з наступних етапів: усвідомлення і формулювання проблеми; пошук шляхів вирішення проблеми; аналіз позитивних і негативних наслідків кожного шляху вирішення проблеми; вибір шляху, розробка плану дії.

Закінчити п'яту сесію ми пропонуємо вправою «Почуття у подарунок». Дана вправа дозволяє закрити сесію позитивним підкріпленням роботи учасниць

Метою шостої сесії є визначення наслідків занять проституцією.

Завданнями цієї сесії є сформувати адекватні уявлення про наслідки проституції; сформувати навички аргументованої дискусії, спрямованої на попередження залучення дівчат до занять проституцією.

На початку сесії тренер пропонує учасникам привітатися, використовуючи різні інтонації та емоційні стани.

Після вітання тренер пропонує всім учасницям групи виконати одну і ту ж задачу: «Будь-якими засобами, не вдаючись до агресивних фізичних дій, постарайтеся привернути до себе увагу оточуючих». Завдання ускладнюється тим, що одночасно його намагаються виконати всі учасниці гри. Після вправи тренер наголошує на тому, що в сучасному житті є багато проблем, до яких необхідно привертати увагу, з метою їх вирішення.

Далі тренер наголошує на тому, що проблема проституції, зокрема занять проституцією неповнолітніх, загострюється з кожним роком у зв'язку не тільки з її масштабністю, але і у зв'язку з наслідками участі неповнолітніх у секс-бізнесі. Тренер пропонує групі розбитися на трійки, обговорити тему між собою, презентувати своє бачення проблеми перед групою, в цей час тренер фіксує відповіді на фліпчарті.

Далі у загальному колі група виділяє основні найбільш трагічні наслідки занять проституцією неповнолітніми, що стає підґрунтям для подальшої дискусії.

Після дискусії тренер доповнює перелік визначених наслідків, підкріплюючи ці доповнення необхідними статистичними даними. Тренер має загострити увагу учасниць на тих моментах, які визвали емоційний відгук у членів групи та запропонувати детальніше проаналізувати саме ці ситуації. Доцільним буде проведення вправи «Засудження проституції». Тренер розподіляє групу на дві команди, одна з яких має засудити проституцію, а інша - виправдати. Суддею стає тренер, який має можливість задавати питання учасницям і корегувати їхні висловлювання.

Підсумовуючи результати сесії, тренер пропонує учасницям взяти участь в невеликій церемонії, яка допоможе їм висловити дружні почуття та вдячність одна одній.

Метою сьомої сесії є подальший аналіз уявлень дівчат щодо занять проституцією.

Завданнями цієї сесії є визначення та узагальнення інформації щодо занять проституцією неповнолітніми; формування навичок спільної роботи з одноклубцями.

Учасники, за пропозицією тренера, вибирають форму привітання,

яку вважають найбільш відповідною отриманим знанням та досвіду роботи в групі.

В якості розігріву можна провести вправу «Лось, осел, кінь». Тренер видає кожній з учасниць картку, на якій написано: осел, лось або кінь. Дівчата, не розмовляючи, повинні знайти своїх «родичів» та об'єднатися з ними. Цей розігрів є корисним для актуалізації навичок групової роботи та уміння визначити людей, які мають подібне завдання.

Далі тренер пропонує кожній з учасниць семінару-тренінгу висловити спонтанні асоціації за темою «проституція».

Для узагальнення отриманих асоціацій ми пропонуємо вправу «Сінквейн». Учасниці пишуть сінквейни за темою проституція індивідуально, потім об'єднавшись у пари, а потім уся група створює загальний сінквейн «Проституція» та відображає його графічно на аркуші ватману. Далі тренер підводить підсумки виконаної вправи та узагальнює отримані результати.

Завершенням цієї сесії може стати вправа «Автобусна зупинка». Доцільність вправи полягає у тому, що вона надає можливість позитивного підкріплення роботи групи та контролю ефективності тренінгових впливів.

Метою восьмої сесії є визначення власної позиції учасниць щодо протидії проституції неповнолітніх.

Завданнями цієї сесії є вироблення навичок планування протидії проституції неповнолітніх та поглиблення почуття власної відповідальності щодо вирішення цієї проблеми.

На початку заняття тренер наголошує на тому, що сьогодні заключна сесія, за цей час багато зроблено, що ця праця не була дуже легкою та потребувала не мало зусиль. Він пропонує учасницям подумати, що було вже зроблено, що вони не сказали групі, але хотіли б сказати, та висловити свої думки разом з привітанням.

З метою підвищення впевненості та власної відповідальності в досягненні цілей, далі може бути проведена вправа «Дотягнемось до зірок».

Далі тренер коментує результати вправи та наголошує на тому, що мрії усіх учасниць групи можуть бути дуже різними відповідно від тих ролей, які вони виконують та будуть виконувати у суспільстві. Далі тренер пропонує групі створити проект «Запобігання проституції неповнолітніх». Групу розподіляють на декілька команд, які мають створити проект попередження потрапляння неповнолітніх до секс-бізнесу. Даний проект повинен враховувати певні моменти: діяльність школи, виховання у сім'ї, робота соціальних служб, підтримка державою подібних програм, власну позицію учасниць.

Учасниці презентують свої проекти, які обговорюються у подальшій дискусії, що стає підґрунтям для створення загального проекту групи. Після презентації загального проекту тренер просить учасниць

під оплески групи залишити на ньому свої власні авторські підписи.

Тренер підводить підсумки семінару-тренінгу, відзначає значущість тієї роботи, яка була виконана групою. За нашою думкою на завершення тренінгу доцільно запропонувати учасникам висловити свої думки та свої почуття щодо того досвіду, який вони отримали у групі і висловити побажання тренеру та групі на майбутнє.

Запропонований нами семінар-тренінг може стати важливим підґрунтям для подальшої роботи учасниць у соціальних програмах, спрямованих на запобігання проституції неповнолітніх, їхньої роботи у якості волонтерів у соціальних службах для молоді, що має закріпити їхню власну активну життєву позицію щодо протидії залучення неповнолітніх дівчат у секс-бізнесу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Пропонована програма може бути розширена в межах визначеної мети. У ході семінару-тренінгу уявлення учасниць щодо проституції стають більш деталізованими та набувають об'єктивного змісту, що дозволяє корегувати інфантильні та романтизовані уявлення дівчат щодо місця жінки у секс-бізнесі.

Програма передбачає вирішення наступних питань: визначення уявлень членів групи щодо проблеми підліткового віку та власних уявлень про себе як про підлітка, уявлень учасниць про дорослість та майбутній життєвий шлях; аналіз уявлень дівчат про навколишній світ, диференційованості їхніх уявлень щодо негативних та позитивних сторін сьогодення; формування адекватних уявлень щодо причин занять проституції, зокрема занять проституцією неповнолітніх; визначення проблеми втягування неповнолітніх у заняття проституцією; визначення наслідків занять проституцією, власної позиції учасниць щодо протидії проституції неповнолітніх.

Ми вважаємо, що семінар-тренінг попередження втягування до проституції неповнолітніх, може бути використаним шкільними психологами, соціальними педагогами, фахівцями психологічних служб ВНЗ, а також у корекційній роботі з девіантними підлітками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варивода В. І. Адміністративно-правова протидія проституції : автореферат на здобуття канд. юрид. Наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. І. Варивода. – К., 2006. – С. 5.
2. Моисеева С. И. Психологические особенности подростков, склонных к девиантным формам поведения в современных социально-экономических условиях : автореф. дисс. на соискание канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / С. И. Моисеева. – Санкт-Петербург, 2003. – С. 4.
3. Новосельцева Т. Ф. Методика оценки сексуального поведения

девушек старшего школьного возраста и ее возможности в диагностике и профилактике склонности к девиантно-сексуальному поведению : автореферат дисс. на соискание канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / Т. Ф. Новосельцева. – Казань. – 2006. – С. 8.

4. Яковлева А. А. Социальный контроль проституции в современной России: автореферат на соискание канд. социол. наук : спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / А. А. Яковлева. – СПб. – 2005. – 29 с.

УДК 159.942

Литвиненко Д.М., старший психолог сектору кадрового забезпечення Дзержинського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області

ОСОБЛИВОСТИ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ КЕРІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС В АСПЕКТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ З ПІДЛЕГЛИМИ

В статті розглянутий сучасний стан наукової розробленості феномену психологічної сумісності людей у спільній діяльності. Представлені та проаналізовані результати емпіричного дослідження структури ціннісних ставлень до професійно-важливих понять керівників підрозділів ОВС з різним статусним положенням в колективах. Показані відмінності у структурі ставлень успішних та неуспішних керівників підрозділів ОВС.

Ключові слова: ціннісно-смилова сфера, керівництво, підрозділи МНС, психологічна сумісність.

В статье рассмотрено современное состояние научной разработанности феномена психологической совместимости людей в совместной деятельности. Представлены и проанализированы результаты эмпирического исследования структуры ценностных отношений к профессионально-важным понятиям руководителей подразделений ОВД с разным статусным положением в коллективах. Показаны отличия в структуре отношений успешных и неуспешных руководителей подразделений ОВД.

Ключевые слова: ценностно-смысловая сфера, руководство, подразделения МЧС, психологическая совместимость.

Постановка проблеми. Колективний характер праці в міліцейських підрозділах обумовлює особливу актуальність проблеми психологічної сумісності працівників ОВС. Зміни, які відбуваються у штатній структурі міліції, загострюють потребу забезпечення ефективності взаємодії працівників ОВС на основі відповідності їх індивідуальних характеристик вимогам спільної професійної діяльності. Визначення та підсилення психологічної сумісності персоналу в умовах виконання спільних оперативно-службових завдань є перспективним шляхом підвищення ефективності здійснення працівниками ОВС професійної діяльності, зміцнення дисципліни і законності в колективах.